

DYP-SHP(CHP) KOALİSYON HÜKÜMETİ'NİN SAĞLIK ALANINDA YAPTIKLARI

Dr. Ata Soyer

TTB Genel Sekreteri

Koalisyon Hükümeti'nin 1991 sonrası sağlık alanında gerçekleştirdikleri (ve gerçeklestiremedikleri) gözden geçirildiğinde hiç de başarılı olmadığı, açıklyla görülebilir. Bu konuda birkaç örnek vermek mümkün.

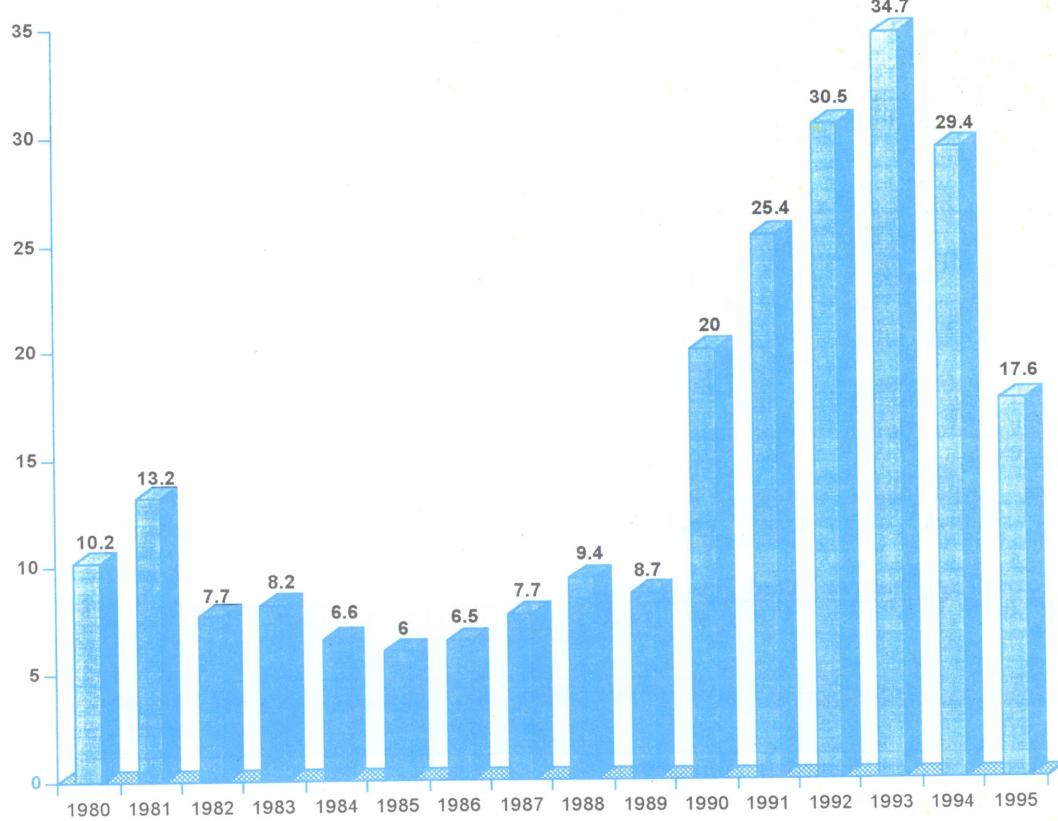
1-Hükümetin sağlığa ayırdığı pay, 1991-93 yılları arasında kısmi bir artış gösterse de, 1993 sonrası 1991 öncesi döneme gerilemiştir. Toplam kamu sağlık harcamaları açısından da, durum çok farklı değildir.

2-Koalisyon Hükümeti'nin kamu sağlık harcamalarında gerçekleştirdiği sınırlı artış, daha

çok fon, döner sermaye, prim vb. gelirlerle, başka bir deyişle halkın ve çalışanların cebinden ek katkılarla sağlanmıştır. 3418 sayılı yasa ile kabul edilen fon gelirleri, Sağlık Bakanlığı bütçesine 1988 sonrası %11.5-29.4 oranında katkı sağlamıştır.

GRAFİK-1: KİŞİ BAŞINA SAĞLIK BAKANLIĞI HARCAMALARI (Kaynak:Belek-Ermiş,1995, 36)

Sağlık Bakanlığı'na bağlı 666 hastaneden 420'sinde varolan döner sermayeden elde edilen toplam gelir. Sağlık Bakanlığı bütçesinin önemli bir oranını teşkil etmektedir. 1991-1993 yılları arasında döner sermaye genel bütçeden katkı ilişkisi, 1991 öncesine kıyasla döner sermaye aleyhine dönmüş, ancak 1994 sonrası yine döner sermaye ağırlığı öne çıkmıştır. Bugün Sağlık Bakanlığı hastaneleri döner sermaye gelirleri olmaksızın iş yapamaz hale getirilmiştir. Ancak döner sermaye gelirlerine diğer kamu kurumlarının katkısı engellenmekte, ek olarak Maliye'nin bu gelirlere el koyma yetkisi artırmakta, böylece döner

Tablo:1-Sağlık Bakanlığı Hastanelerinde Döner Sermaye Gelirlerinin Durumu

Yıl	Döner Sermaye G./Sağlık Bak. Bütçesi	Döner Sermaye G./Tedavi Hız.Gen. Müd.Bütçesi	Döner Sermaye G./Tedavi Hız.Gn. Müd.Bütçesi (Personel Har. Hariç)
1988	20.7	46.4	
1989	20.6	44.6	
1990	15.2	29.5	
1991	16.9	35.4	
1992	15.5	32.5	255.8
1993	13.7	29.1	270.9
1994	19.4	41.6	411.8

(Kaynak:Soyer;1995,25 ve SB Tedavi Hizmetleri Yıllığı;1994)

sermaye gelirleri ile "döndürmek" zorunda bırakılan hastaneler çokertilmektedir.

1980-94 arasında kamu sağlık harcamalarında oransal bir artış görülmekte birlikte, bu artışın daha çok Sağlık Bakanlığı ve üniversite hastaneleri döner sermaye ve SSK (ve diğer sosyal güvenlik kuruluşları) prim gelirleri ile sağlık hizmetlerine, işçi, memur, emekli, esnaf katkı paylarının artışı ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Sonuç, halkın daha fazla cepten para ödeyerek, kamu sağlık kurumlarından yararlanmasıdır.

3-1980'li yılların sonundan itibaren nisbi bir artış gösteren kamu kaynaklarının bir bileşeni fon, döner sermaye, prim geliri ve katkı payları ile, diğer bileşenleri personel harcamalarının artması, kamu sağlık hizmetlerinin ticarileş(tiril)mesi sonucu mağdur olanların mağduriyetini azaltma amacı ile başlayan yeşil kart vb. uygulamalara ayrılan ödeneklerdir.

Bu oran üniversite hastanelerinde %90-95 dolayındadır. Bugün kamu sağlık kurumlarında yeni gündeme getirilen uygulamalar, yurttaşların vergi vererek elde

ettikleri sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkını hayale çevirmiştir.SSK'nın bazı hastanelerde başlatılan "sur-time" uygulaması, bazı devlet hastanelerinin işletme haline getirilmesi ve SSK'daki uygulama benzerinin gündeme getirilmesi kamu hastanelerinin "özelleştirilmesi" demektir.

4-Koalisyon Hükümeti'nin sağlık alanındaki "alamet-i farikası" olan Yeşil Kart, Hükümet açısından tam bir başarısızlık olmuştur. Hükümet Yeşil Kart'ı, ülkemizde sağlık güvencesi olmayan kesimler için sağlık güvencesi olarak düşünmüştür.1991 yılında seçim meydanlarında bolca propagandası yapılan Yeşil Kart 1992 yılının Şubat ve Ağustos ayları arasında pilot uygulaması yapıldıktan sonra,1992 Temmuz'unda 3816 sayı ile "Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun" çerçevesinde uygulamaya sokulmuştur.

1992 Ağustos ile 1995 Kasım arasında toplam 4 milyon 625 bin kişiye Yeşil Kart verilmiş; 1992

yılında 370 milyar TL, 1993 yılında 800 milyar TL, 1994 yılında 1.114 milyar TL harcama yapılmıştır.1996 yılı için öngörülen 4 trilyon TL Yeşil Kart harcama talebine karşın, Maliye Bakanlığı'ncı 1.8 trilyon TL ile sınırlama yapılmıştır. Ancak, 24 Aralık Seçimleri öncesi yeniden propaganda amacı ile Sağlık Bakanlığı'na 2 trilyon TL'lik ek Yeşil Kart ödeneği çıkarılmıştır. Hükümet,1996 yılı için ise 5.250 milyar TL ayırdığını belirtmiştir.

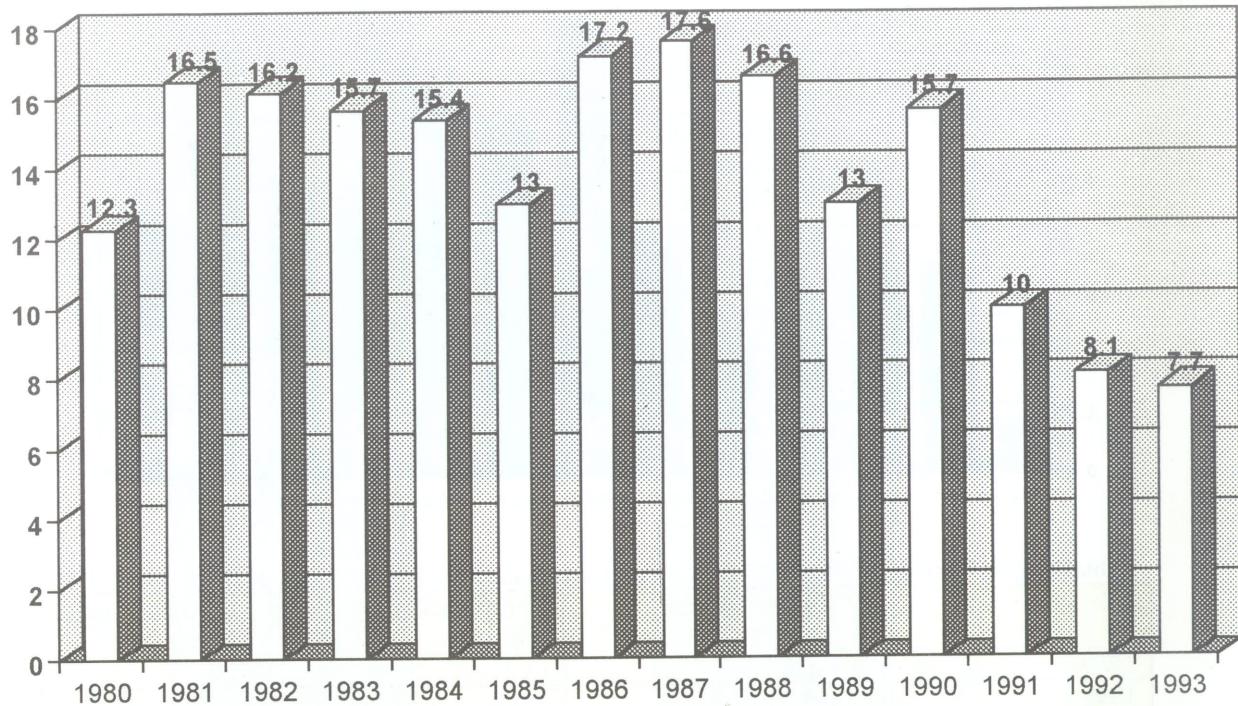
Cocuk büyük iddialarla gündeme getirilen Yeşil Kart, Sağlık Bakanlığı hastanelerinin çokertilmesinde en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir. Sağlık Bakanlığı'na Yeşil Kart için 1994 yılından devreden borç, 1 trilyon TL civarındadır. Sağlık Bakanlığı devlet hastaneleri ve üniversite hastanelerince gönderilen Yeşil Kart'lilara ait faturaları ya ödememekte, ya da geç ödemektedir. Döner Sermaye gelirlerinin önemli bir kalemini oluşturan Yeşil Kart paralarını alamayan (ya da geç alabilen) hastanelerin maddi zorlukları derinleşmiş, hastaların temel gereksinimlerini karşılamaları zorlaşmış, bu nedenle Yeşil Kartlı

Tablo:2-Yataklı Tedavi Kurumlarında Ücretli Hasta Oranı

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Sağlık Bakanlığı'nda Ücretli Hasta Oranı	60.5	68.5	69.4	81.2	81.8	73.8	82.0	86.2

(Kaynak:Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Yıllıkları)

GRAFİK-2: SAĞLIK BAKANLIĞI BÜTÇESİ İÇİNDE YATIRIM HARCAMALARININ PAYI (1980- 1993)
 (Kaynak:Maliye ve Gümrük Bakanlığı (1993))

hastalara giderek daha fazla zorluk çıkarmaya başlamışlardır(Soyer 1995 ve Hürriyet Gazetesi).

5-Koalisyon Hükümeti, kendisinden önceki politikaların sürdürucusu olarak, kamu sağlık yatırımlarına ayrılan payı azaltmak suretiyle kamu sağlık kurumlarının /hizmetlerinin çökertilmesine katkıda bulunmuştur.

Sağlık Bakanlığı bütçesi içinde yatırımların payı 1991 yılında yüzde 10.4'den, 1994'de yüzde 8.7'ye gerilemiştir. 1989-94 yılları arasında yatırım harcamaları yüzde 30 oranında gerileme göstermiştir. SSK yatırım harcamaları ise Sağlık Bakanlığı'na kıyasla çok daha yetersizdir. 1980 yılında 144 milyon TL ile yüzde 0.7lik yatırım harcaması oranı, 1986'da 12.3 milyar TL (yüzde 7.7) 1987'de 16.2 milyar TL (yüzde 5.9),1988'de 32.9 milyar TL (yüzde 6.5) dışında bütün dönemde yüzde 2.3- 5.6 arasında gerçekleşmiştir.

6-Yatırımlar içinde koruyucu sağlık hizmetlerine ayrılan pay,

diğer yatırımlara kıyasla gerilemiştir. Sağlık Bakanlığı bütçesinde, koruyucu sağlık hizmetleri yatırımının toplam yatırımlar içindeki payı 1989'da yüzde 52.6'dan, 1994'de yüzde 38.8'e gerilemiştir.

7-Sağlık insangücü açısından da, Koalisyon Hükümeti başarılı olamamıştır. Hekim sayısı artırılmış, ancak bu artışa paralel olarak istihdam olanakları artırılmamıştır. Koalisyon Hükümeti, kendisinden önce varolan bu politikayı sürdürmüştür, giderek oluşan hekim fazlasını "zorunlu hizmet'i kaldırma adı altında sırtından atmıştır. Hiçbir önlem alınmadan zorunlu hizmeti kaldırmak suretiyle, Koalisyon Hükümeti hekim işsizliği gibi bir sorunun ve pratisyen hekimin devletten dışlanmasıının sorumlusu olmuştur.

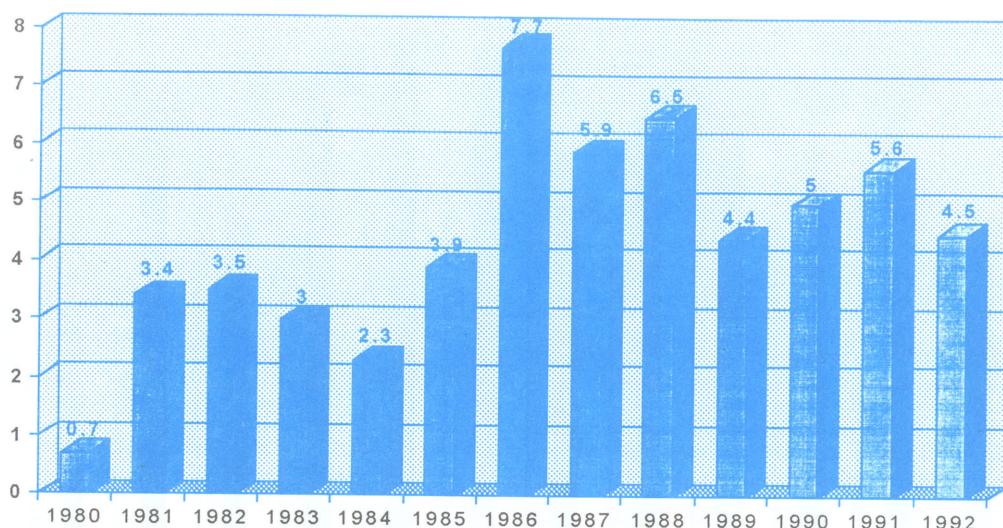
8-Kamuda çalışan hekimlerin ve sağlık personelinin ücretlerindeki gerileme son 10 yılda en çok Koalisyon Hükümeti döneminde yaşanmıştır.

Kamu sağlık personeli 1980 sonrası ciddi bir gelir gerilemesi yaşamıştır. Örneğin 1978'de 1223 dolar olan uzman hekim maaşı 1994 yılı sonunda 376 dolara düşerken, aynı süre zarfında pratisyen hekim maaşı 919 dolardan 303 dolara düşmüştür.

Sağlık personeli maaşları 1980-83 yılları arasındaki MGK döneminde en düşük dönemini yaşamış, örneğin uzman hekim maaşı 240 dolara kadar düşmüş, 1983-87 yılları arasında ANAP döneminde 300-400 dolar civarında seyretmiş, 1988 sonrası hafif yükselmeden sonra 1989'da 900 dolara yaklaşmıştır. 1991 sonrası kurulan Koalisyon Hükümeti döneminde yükselmesi süren maaşlar, uzman hekimlerde 1152 dolara ulaşmış, ancak 1993 yılı ile başlayan gerileme 1993-1994 yılları arasında hızlanmıştır.

GRAFİK-3 : SSK YATIRIM HARCAMALARI (1980-1992)

Kaynak:Yıldırım(1994)

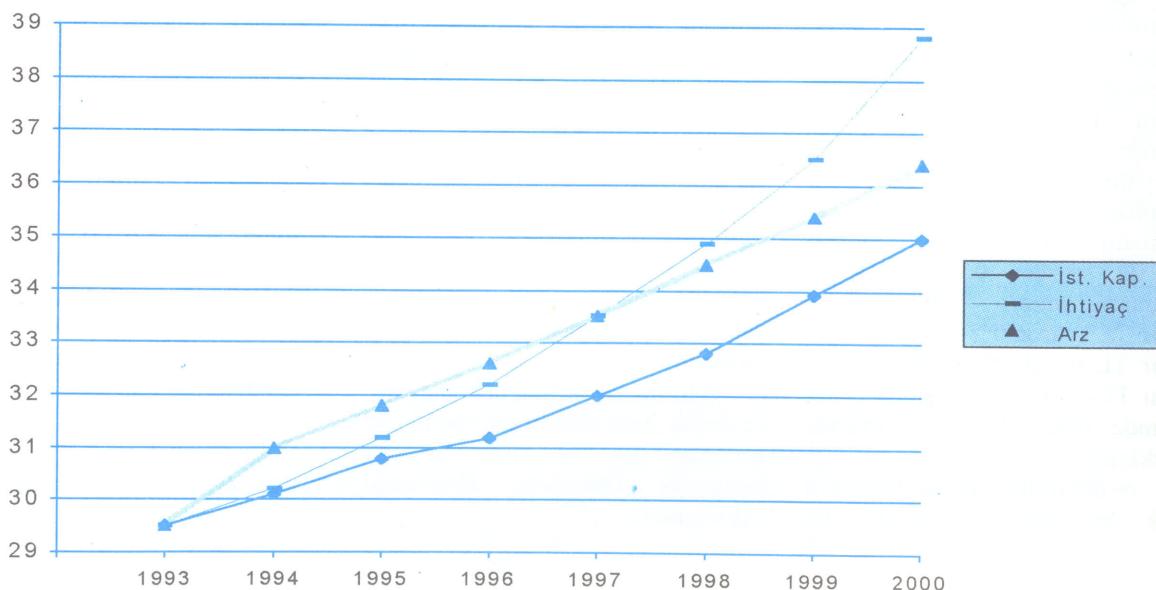

Tablo3-Sağlık Bakanlığı Bütçesi İçinde Yatırım Harcamalarının Durumu(Kaynak:Belek-Ermış; 1995, 38)

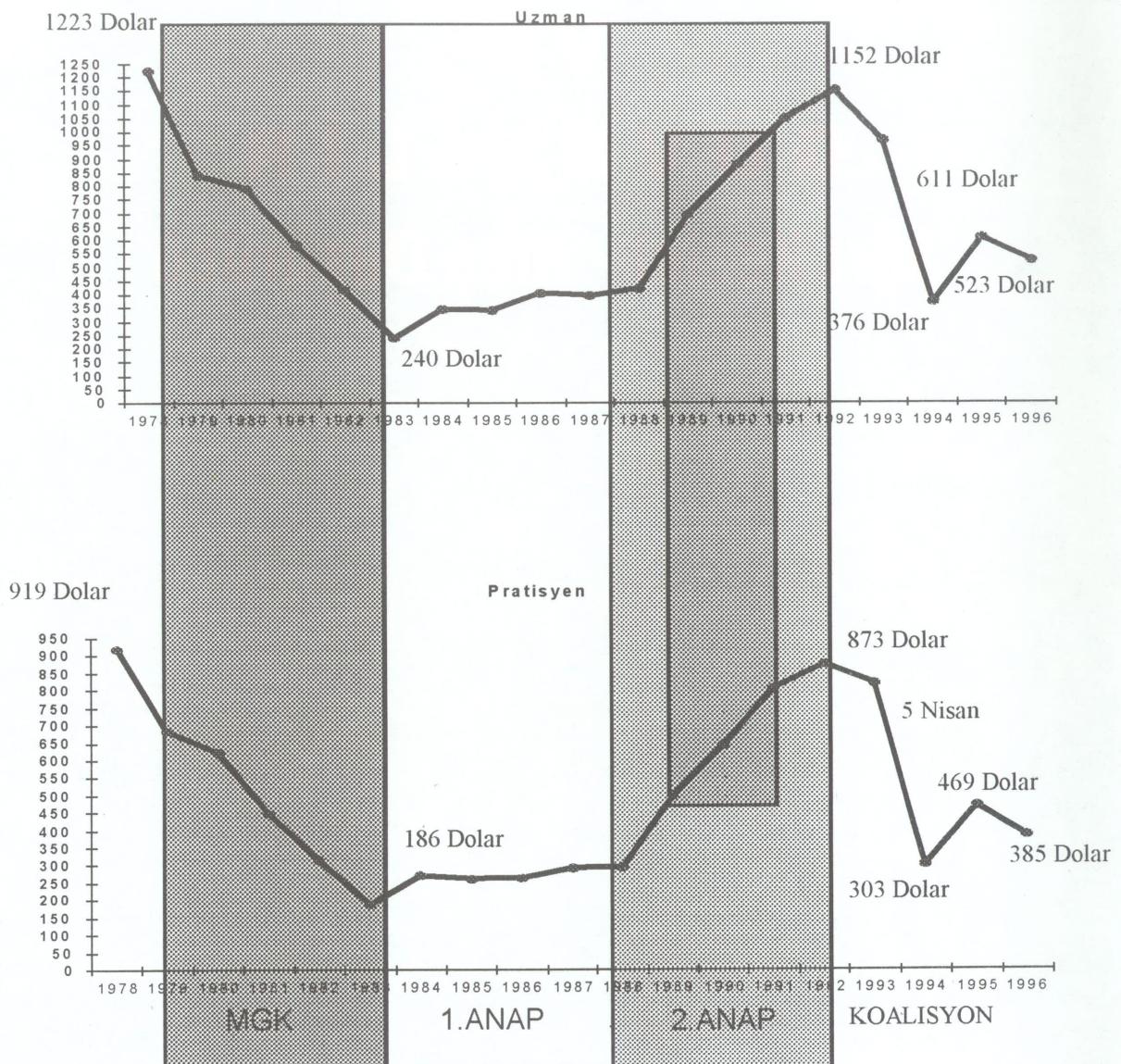
Yıl	Toplam Yatırım (milyar)	Koruyucu Yatırım (milyar)	Koruyucu / Toplam Yatırım
1989	116.8	61.4	52.6
1991	463.6	158.4	34.2
1992	792.9	320.1	40.4
1993	1.534,7	522.3	34.0
1994	2.670	1.036	38.8

GRAFİK-4 : HEKİMLER (SAĞLIK BAKANLIĞI) 4 Mart 1994

(Kaynak:Sağlık Bakanlığı Proje Koordinatörlüğü)

GRAFİK-5 : ABD DOLARI OLARAK SAĞLIK PERSONELİ MAAŞLARI (1978-1996)

Burada Koalisyon Hükümetinin sağlık alanındaki bazı adımları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak, son 5 yılın değerlendirilmesi özetlendiğinde, şu tablo ortaya çıkmaktadır:

Son yılların gözlemi, sağlık alanındaki özelleştirmenin kamu kurumları mülkiyetinin el değiştirmesi yerine kamu kaynaklarının özel kişi ve kurumların kontrolüne verilmesi ve kamu sağlık kurumlarının çökertilmesi şeklinde cereyan ettiğini göstermektedir. SSK ve Devlet Hastanelerindeki gelişmeler değerlendirildiğinde, hükümetin her

iki kurumda izlediği esas politikanın, mali ve yönetsel mekanizmaları felç ederek hizmet kalitesi ve insan gücü motivasyonunu Cumhuriyet tarihinin saptayabildiğimiz en kötü noktasına düşürmek olduğu görülmektedir.

Kamu sağlık hizmetlerinin çökertilmesinden amaçlanan, özel sektörün kontrol ettiği alanın, dolayısıyla sağlık piyasasının kamu aleyhine genişletilmesidir (TTB ÖrgütSEL Öncelikler Raporu 1995).

KAYNAKLAR:

1. İ.Belek-H.Ermış(1995),"Türkiye'de Birinci Basamak Tedavi Hizmetleri (1995) Durumu" Toplum ve Hekim, Sayı 67.
2. A.Soyer, Türkiye'de Sağlık Hizmetleri(1980-1995) TTB, Mayıs.
3. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Yıllıkları,1987-1994.
4. Hürriyet gazetesi.
5. Maliye ve Gümrük Bakanlığı (1993) Sağlık Hizmetleri(1980-1993), Yayın No:1993/7.
6. S.Yıldırım(1994) Sağlık Hizmetlerinde Harcama ve Maliyet Analizi ,DPT Yayın No:2350.
7. Sağlık Bakanlığı Proje Koordinatörlüğü, (1994) Sağlık İnsangücü.
8. TTB (1995) ÖrgütSEL Öncelikler Raporu.